

Landelijke Staforganisatie

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.kinderbescherming.nl

T 030 888 24 00

memo

(dreigend) contactverlies tussen kind en ouders na scheiding 0.2

Datum
oktober 2021

Inhoud blz

Over de Memo	2
Terminologie en aanpak	2
Visie RvdK	3
Het raadsrapport	4
<i>Tekstvoorbeelden algemeen en risico-uitspraak</i>	4
<i>Handvatten voor de beantwoording van de onderzoeksvraag</i>	4
Algemene kenmerken van ouders in een hoog conflictscheiding	5
Mogelijke signalen bij kinderen bij (dreigend) contactverlies	6
Mogelijke signalen bij ouders bij (dreigend) contactverlies	6
Een aantal theorieën en deskundigen over PAS/PA/ouderverstoting- vervreemding-onthechting-afwijzing	7
Overwegingen en adviezen bij (dreigend) contactverlies	11
<i>* Over de terminologie</i>	11
<i>* Over zogenaamde ‘rust’</i>	11
<i>* Over het tijdsaspect als risicofactor</i>	12
<i>* Over samenwerken in de keten en samenwerken met het netwerk</i>	12
<i>* Over feitenonderzoek</i>	12
<i>* Over ouders met psychische problematiek</i>	13
<i>* Over trauma en hechting</i>	14
<i>* Over wijziging hoofdverblijf of uithuisplaatsing</i>	14
<i>* Over zorgregelingen en jonge kinderen</i>	15
<i>* Over pubers en adolescenten</i>	15
<i>* Over het ‘bewijzen’ van ouderverstoting en de MASIC</i>	15
Literatuurlijst	17
Bijlage: uit richtlijn NJI – scheiding en de problemen van jeugdigen	18

Over de Memo

De memo '(Dreigend) Contactverlies', versie juli 2020, was de opvolger van het informatieblad *Proces oudervervreemding/ ouderverstoting* (RvdK, 2018) en heeft als doel de raadsprofessional beter toe te rusten bij het nemen van beslissingen in zaken waarin het thema speelt dat vaak de naam 'ouderverstoting' krijgt. Een thema dat de laatste jaren veel media en politieke aandacht krijgt en waarover maatschappelijke discussie wordt gevoerd. Een complex thema waarop geen eenduidig afdoend antwoord is wat betreft een effectieve aanpak. Teleurgestelde, onmachtige en hierdoor strijdlustige ouders spreken rechtspraak, RvdK en hulpverlening aan. Naast de complexe inhoud van de casuïstiek, wordt hierdoor een extra appèl op de professional gedaan.

De landelijke kwaliteitsgroep Kind & Scheiding van de RvdK beoogt met deze, voor intern gebruik geschreven memo, tevens de eigen visievorming te bevorderen. Deze memo beschouwen we als ontwikkeldocument, omdat het de bedoeling is deze naar aanleiding van nieuwe inzichten met regelmaat aan te passen.

De onderhavige versie van oktober 2021 is na evaluatie aangevuld en aangescherpt. Onder andere is er meer aandacht voor tekstvoorbeelden in het rapport, pubers en adolescenten, tijd als risicofactor, ouders met psychische problematiek, trauma en hechting, samenwerking (keten)netwerk en feitenonderzoek.

Terminologie en aanpak

Als er geen gegronde of aannemelijke redenen zijn waarom kinderen een ouder en het contact met hem of haar afwijzen, zijn er verschillende opvattingen en termen in omloop om deze situatie te duiden: ouderverstoting, oudervervreemding, ouderonthechting, parental alienation (PA) en Parental Alienation Syndrome (PAS). Met 'gegronde' of 'aannemelijke' redenen wordt bedoeld dat het kind (zelf) dermate negatieve ervaringen heeft opgedaan in het contact met een ouder (bijvoorbeeld mishandeld is door de ouder), dat het invoelbaar en navolgbaar is dat het kind het contact met de andere ouder afwijst. De onderhavige memo betreft dus de situatie waarin er in die zin geen gegronde reden is voor de afwijzing van het contact (verderop ook kortweg 'ongegronde contactverlies' genoemd). Meer informatie over verschillende terminologieën en invalshoeken betreffende deze problematiek vind je in de paragraaf 'Theorieën en visie van deskundigen'. Over passende diagnostiek en behandeling is overigens nog weinig bekend en bestaat geen wetenschappelijke consensus (NJI 2020)¹.

De roep vanuit ouders, maatschappij en politiek tot nakoming en handhaving van rechten van kinderen en ouders is groot. In 2019 heeft de minister van Justitie en Veiligheid na een Kamermotie een Expertteam ouderverstoting/complexere omgangsproblematiek ingesteld, onder leiding van mr. C. van Leuven, met de opdracht tot een definitie van het onderhavig probleem en voorstel voor behandeling te komen. Het rapport² bevat veel informatie en geeft ketenbrede aanbevelingen zowel voor preventie, onderzoek, behandeling als handhaving.

---

¹ Zie bijlage: hoofdstuk uit de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen.

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/02/04/bijlage-1-adviesrapport-expertteam-ouderverstoting-complexe-omgangsproblematiek-januari-2021>

Visie RvdK

Wat betreft de terminologie kiest de RvdK er niet voor de term ouderverstoting of oudervreemding te gebruiken, maar kiest voor de term: **(dreigend) contactverlies tussen kind en ouder**. Terminologie die de situatie kenmerkt, het proces benadrukt, feitelijk is en los van schuld. Veruit de meeste kinderen willen na een scheiding contact met beide ouders houden. Kinderen willen soms om uiteenlopende redenen (structureel) geen contact met een van de ouders. Zo kan het zijn dat het kind meer naar de ene dan naar de andere ouder toetrekt, kan het zijn dat de 'uitwonende'³ ouder onvoldoende in staat is het contact prettig vorm te geven, kan het kind bezorgd zijn over een kwetsbare ouder waardoor het zo min mogelijk thuis weg wil, kan de nieuwe partner van de uitwonende ouder als een drempel ervaren worden door het kind of kan een kind angstig zijn voor een ouder door negatieve ervaringen. Ook kan een kind klem zitten in een extreem loyaliteitsconflict en voelt het kind zich gedwongen om voor één van de ouders (vaak de hoofdverzorgende ouder) te kiezen. Daarnaast kan volgens Holtjer e.a. (2019) 'ouderafwijzing' ook samenhangen met kinderen die meer stress ervaren bij het scheidingsproces, bijvoorbeeld bij kinderen die de scheiding niet zagen aankomen, geen uitleg hebben gekregen over de scheiding en waarbij het schuldgevoel niet is weggenomen.

De visie van de RvdK is gebaseerd op het recht van elk kind om na scheiding in contact met zijn beide ouders op te groeien (artikel 9 IVRK). De RvdK moet zwaarwegende argumenten aanvoeren om te adviseren om het recht van het kind op contact met (één van) zijn ouders, én het recht van ouders op contact met hun kind hen te ontzeggen⁴.

Bij (dreigend) contactverlies gebeurt het wel dat een ouder die geen contact meer heeft met zijn of haar kind, eist dat de RvdK 'ouderverstoting bewijst'. Het is aan ons als RvdK om uit te leggen waarom we dit niet doen en vooral wat we wel doen. Het gaat immers om wat dit kind in deze situatie nodig heeft om gezond, evenwichtig en gelukkig op te groeien. Wat heeft het kind hiertoe nodig van zijn ouders? In plaats van discussie over of er al dan niet sprake is van ouderverstoting is het naar de mening van de RvdK beter om 'woorden te geven' aan de situatie en gevolgen daarvan voor het kind. Van belang hierin is de dynamieken en het proces binnen het gezinssysteem te herkennen; deze te erkennen en het gesprek te voeren over reorganiseren van het ouderschap en indien nodig de inzet van passende hulp en ondersteuning. Het is belangrijk om feitelijk te beschrijven wat elke ouder doet in deze systeemdynamiek(en); de beleving van de relatie en scheiding van beide ouders, de rol van beide ouders afzonderlijk en in interactie met elkaar en de impact hiervan op het kind. Het is belangrijk om aan te geven in hoeverre en waarom dit gedrag wel of niet constructief is voor het oplossen van de problemen.

Door dit aan ouders en in de rapportage aan te geven, zoveel als mogelijk zonder een waardeoordeel, kan bij elk van de ouders het inzicht worden vergroot in het eigen aandeel in de verstoorde dynamiek, en wat dit betekent voor het kind. Een beschrijving van de dynamiek tussen de ouders en de gevolgen voor het kind, is helpend bij een eventueel in te zetten systeembehandeling, individuele behandeling, oudergesprekken of hulpverlening gericht op parallel ouderschap⁵.

De situatie waarin het kind zich bevindt in geval van ongegrond contactverlies na scheiding, beschouwt de RvdK als ontwikkelingsbedreigend voor het kind.

---

³ Met de term uitwonende ouder wordt de ouder bedoeld waar geen hoofdverblijf of co-ouderschap is vastgesteld.

⁴ Zie document Kwaliteitshandreiking bij advies RvdK over omgangs- of zorgregeling na scheiding 2020

⁵ Oa Cottyn – Interactie-academie

Volgens de wet (artikel 1:377a lid 3 BW) kan omgang een ouder slechts worden ontzegd als: 'dit ernstig nadeel zou opleveren voor de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind, of de ouder kennelijk ongeschikt of kennelijk niet in staat moet worden geacht tot omgang, of het kind dat twaalf jaren of ouder is, bij zijn verhoor van ernstige bezwaren tegen omgang met zijn ouder heeft doen blijken, of omgang anderszins in strijd is met zwaarwegende belangen van het kind'.

Het raadsrapport

Standaardtekst in een rapport doet vaak geen recht aan een specifieke situatie. Onderstaande voorbeelden zijn daarom slechts voorbeelden, het is niet de bedoeling dat deze letterlijk worden overgenomen, elke zaak is immers anders. Van belang is de tekst in de interpretatie van de onderzoeksgegevens c.q. beantwoording van de onderzoeksvragen toe te spitsen op het betreffende kind en zijn opvoed- en opgroeisituatie. Hoe concreter hoe beter; begrijpelijke taal is ook één van de speerpunten van het doen van goed feitenonderzoek.

Voorbeeld algemeen

De RvdK ziet het kiezen van een kind voor de ene ouder en (alles van) de andere ouder afwijzen als een manier van het kind om om te gaan met de moeilijke situatie waarin het zich bevindt. De keuze om geen contact meer met een ouder te willen, kan een reactie zijn op de dynamiek binnen de scheidingscontext. Op de loyaliteit van het kind aan zijn beide ouders wordt een groot beroep gedaan; er ontstaat een loyaliteitsconflict en het kind kan niet anders dan kiezen voor één ouder.

Voorbeeld risico-uitspraak

Op basis van de informatie bij de start van het onderzoek is de RvdK bezorgd dat het kind het contact met vader/moeder verliest en steeds meer in een loyaliteitsconflict geraakt. Verlies van contact tussen kind en ouder, wanneer daar geen duidelijke of gegronde reden voor is, is een vorm van ontwikkelingsbedreiging. De gehechtheidsrelatie heeft invloed op het zelfvertrouwen van het kind en het vertrouwen in anderen; dit is van invloed op de ontwikkelingskansen van een kind. Indien er sprake is van contactverlies met een van de ouders ontstaat er een gehechtheidsbreuk, wat schadelijk kan zijn voor de ontwikkeling van kinderen.

Kinderen kunnen zich schuldig voelen dat er geen contact is met de andere ouder en dit niet durven uiten, zij kunnen de andere ouder (stiekem) missen, kunnen hierdoor meer moeite hebben om een positief zelfbeeld te ontwikkelen, kunnen twijfels hebben over hun toekomst, kunnen problemen ervaren bij het ontwikkelen van de eigen identiteit en er kunnen gedragsproblemen ontstaan.

Voorbeeld risico-uitspraak toegespitst op de unieke zaak

Hoewel de kinderen (8 en 11) altijd een goede band met vader hebben gehad verliep de omgang de laatste jaren moeizaam, waarbij de indruk was dat de kinderen door beide ouders werden betrokken bij de complexe scheiding: zo liet moeder mailwisselingen tussen haar en vader aan de kinderen lezen en had vader moeite om zijn emoties ten aanzien van moeder te beheersen tijdens de overdracht. De omgang is een half jaar geleden door moeder gestopt, zonder voor de RvdK begrijpelijke redenen.

Handvatten voor de beantwoording van de onderzoeksvraag

- Beschrijf in het rapport het concrete gedrag van beide ouders; voor beiden een of meer afzonderlijke alinea's, zo bereik je elk van de ouders het meest. Begin deze alinea's telkens met een kernzin met daarin het onderwerp van de alinea. Bijvoorbeeld: 'De RvdK heeft zorgen over de manier waarop er bij moeder en stiefvader thuis met de kinderen wordt gesproken over vader'. Onderbouw deze kernzin vervolgens in de alinea en doe dit zo feitelijk mogelijk. Dat wil zeggen: benoem hoe je dit weet/waarom je hier zorgen over hebt; moeder heeft hier bijvoorbeeld zelf iets over gezegd of de kinderen gebruikten dezelfde woorden en voorbeelden

als moeder. Vermijd verwijten; trek wel een conclusie; wat betekent het gedrag van elk van de ouders voor het kind (en/of de andere ouder) en eventueel: wat vindt de RvdK hiervan.

- Beschrijf wat het effect is, of wat we denken dat het effect is (als er geen of weinig duidelijke kindsignalen zijn), op dit kind en eventueel op de andere ouder. Meerwaarde van het onderzoek is het uiteenrafelen van het gedrag van beide ouders, het beschrijven van de dynamiek en zo mogelijk proberen te verklaren, maar vooral het schetsen van wat het effect is of zou kunnen zijn op de andere ouder en vooral op het kind. Hierdoor kunnen de ouders meer inzicht krijgen in hun eigen gedrag en de gevolgen ervan. Een dergelijke beschouwing kan ook helpen bij de hulpverlening aan ouders (en kind).
- Beperk in het rapport verwijten en gedetailleerde beschrijvingen van gebeurtenissen. Herhaal in de beantwoording niet de verwijten van ouders aan elkaar (“Vader zegt dat moeder...”, “Moeder vindt dat vader...”). Het is wel aan ons als RvdK om ouders serieus te nemen door de zorgen van een ouder over de andere ouder overstijgend samen te vatten en te beschrijven wat wij erover hebben onderzocht en een conclusie te trekken op basis van onze bevindingen. Bijvoorbeeld; “Vader heeft verschillende zorgen over de veiligheid van de kinderen bij moeder”. Beschrijf daaronder wat die zorgen concreet zijn. Beschrijf vervolgens wat we hebben gedaan om dit te onderzoeken. Vermeld bijvoorbeeld wat uit politie-informatie en/of het JDR van de moeder naar voren is gekomen. Beschrijf daarna hoe wij de veiligheid bij de moeder inschatten. Soms is er niet een heel duidelijke conclusie te trekken; durf dat dan ook op te schrijven.

Algemene kenmerken van ouders in een hoog conflictscheiding⁶

- Beschuldigingen tussen ouders over en weer; er is ernstig onderling wantrouwen
- Hoog individueel stress niveau; ouders denken niet meer met een kalm brein, kunnen niet meer neutraal naar de ander kijken, kleuren elke actie en elk woord negatief in. Het conflict is leidend.
- Onverwerkt trauma en/of onveilige hechting bij een of beide ouders.
- Niet in staat zijn tot onderscheid ex-partnerrol en ouderrol.
- Niet in staat zijn met elkaar te communiceren in het belang van de kinderen; oude patronen uit het huwelijk staan een constructief gesprek in de weg.
- Niet in staat zijn de kinderen weg te houden van eigen emoties ten opzichte van de andere ouder.
- Eigen behoefte aan contact met het kind staat boven de behoefte van het kind zelf. Ouders zien de behoefte van het kind niet meer, zijn beïnvloed door strijd/pijn/angst.
- Omgeving/netwerk is betrokken in de onderlinge strijd tussen ouders.

---

⁶ Oa Interactie-academie

Mogelijke signalen bij kinderen bij (dreigend) contactverlies⁷

- Ontkennen van het bestaan van de andere ouder of denigrerende opmerkingen maken over de andere ouder.
- De andere ouder plots bij de voornaam noemen, de achternaam van de andere ouder niet meer willen gebruiken. Een bijnaam voor de afgewezen ouder gebruiken.
- Ontkennen van fysieke overeenkomsten van het kind met de andere ouder.
- Gebruik van zwakke en absurde argumenten waarom het kind de andere ouder niet zou kunnen of willen zien.
- Geen ambivalentie laten zien (de ene ouder is 100% goed en de andere 100% fout).
- Zeggen dat de afwijzing uitsluitend het eigen besluit van het kind is.
- Krachtig ondersteunen van de afwijzing door de (hoofd)verzorgende ouder.
- Geen schuldgevoelens tonen over het afwijzende gedrag t.o.v. van de andere ouder.
- Zich uiten in een taal die ingestudeerd lijkt/niet leeftijdsadequaat is (en daardoor afkomstig lijkt van de verzorgende ouder of andere volwassenen; in ieder geval niet kind-eigen lijkt).
- (Negatieve) herinneringen noemen die niet van het kind zelf kunnen zijn.
- Ook de familie van de andere ouder afwijzen.

Mogelijke signalen bij ouders bij (dreigend) contactverlies⁷

- Het kind niet toestaan kleding, speelgoed of huisdieren mee te nemen naar en van de andere ouder.
- Herhalen en vergroten van negativiteit; scheppen van legendes die de kinderen gaan geloven.
- Kind zich schuldig laten voelen over bezoeken en positieve ervaringen met de andere ouder. Het kind ondervragen na een bezoek aan de andere ouder.
- Verandering achternaam van het kind, andere voornaam.
- Ongefundeerde beweringen van misbruik van het kind door de andere ouder.
- Zeggen dat het kind zelf mag kiezen en bepalen of het contact met de andere ouder wil. De verzorgende ouder laat de verantwoordelijkheid voor het contact met de andere ouder bij het kind.
- Neerzetten van de andere ouder als gevaarlijk/bedreigend (ongefundeerd).
- Neerzetten van de andere ouder als degene die het kind verlaten heeft en dus niet om het kind geeft.
- Het kind ervan overtuigen dat de andere ouder niet van het kind houdt.
- Ontkennen van het belang voor het kind van (het bestaan van) de buitengesloten ouder.
- Minimaliseren van elke vorm van contact. Niet praten over de andere ouder. Geen foto's.
- Geen problemen oplossen samen met het kind ten aanzien van een realistische tekortkoming van de andere ouder zoals dit wel ten opzichte van een leraar, een vriend of wie dan ook zou gebeuren.
- Niet meewerken aan aanpassingen van vakantie- of omgangschema's, zelfs niet bij belangrijke gelegenheden zoals bruiloften of begrafenissen.
- Betrekken van derden bij afstand creëren tot de andere ouder (school, vrienden).
- Toewijzen van de vader- of moederrol aan een nieuwe partner.

⁷ Door anderen PA/PAS/ouderverstoting/oudervreemding/ouderonthechting/ouderafwijzing genoemd. Dit is een selectie uit signaleringslijsten van oa DeFamilieAcademie, Hechtscheiden, St (h)erken ouderverstoting.

Een aantal theorieën en deskundigen over PAS/PA/ouderverstoting- vervreemding- onthechting-afwijzing

Deze paragraaf bevat informatie over de visie van veel genoemde en/of bekende deskundigen op dit terrein. Het is een selectie en hiermee niet uitputtend. De bedoeling is om enerzijds kort inzicht te geven in de verschillende visies en anderzijds ondersteunt het de onderbouwing van de eigen visie.

Gardner (1998) introduceert het begrip PAS (Parental Alienation Syndrome). Gardner beschrijft PAS als een stoornis waarbij de ene ouder het contact van het kind met de andere ouder stelselmatig ondermijnt. Het kind wordt door deze ouder 'geprogrammeerd' (gehersenspoeld) met als doel de andere ouder te verstoten. Vaak horen daar onterechte beschuldigingen bij van kindermisbruik/kindermishandeling (NJI, 2018). In ernstige gevallen is er volgens Gardner maar één uitweg voor het kind uit deze situatie, namelijk het kind weg te halen bij de 'verstotende' ouder en het te plaatsen bij de 'verstoten' ouder.

Hoewel PAS door Gardner en anderen gedefinieerd wordt als een psychologische stoornis bij het kind (een ziektebeeld dat afwijkt van het normale) is PAS geen erkende classificatie/diagnose en staat als zodanig niet beschreven in de DSM-5 (Bastaits, Mortelmans en Pasteels, 2016).

De Stichting (H)erken Ouderverstoting noemt op zijn site de DSM-5 specificatie (geen classificatie) 995.51 'Psychische mishandeling van een kind'. In de beschrijving hiervan in de DSM 5 wordt echter het verschijnsel 'ouderverstoting' niet als zodanig beschreven, maar wordt verwezen naar schadelijk gedrag van ouders of andere volwassenen, zoals het contact verbreken met mensen waar het kind om geeft. Ook kan worden verwezen naar V61.20 'Ouder-kindrelatieproblemen' of V61.29 'Negatieve invloed van ouderlijke relatieproblemen op een kind'. Alle bovengenoemde specificaties zijn problemen die een reden voor zorg kunnen zijn of die de classificatie (diagnose) of de behandeling van een psychische stoornis kunnen beïnvloeden. Ze worden zelf dus niet als stoornis geïnclassificeerd.

PAS is wetenschappelijk zeer omstreden, wat ook geldt voor de door Gardner voorgestelde remedie tegen PAS. Ondanks de kritiek op PAS, herkennen professionals het verschijnsel wel; het *proces* dat benoemd wordt als 'parental alienation' (dus zonder de term 'syndroom')(NJI, 2018).

Karen Woodall (2007, 2016) zegt: "Ouders die door hun kinderen buitengesloten worden denken dat ze gek worden, en worden het soms ook, van ontzetting omdat ze weten wat er gebeurt, maar niet geloofd worden". Woodall noemt Parental Alienation een probleem dat bovenal gelegen is in de gedachten van het kind. Daarmee wordt niet bedoeld dat het kind een psychisch probleem heeft, maar dat het gezinsprobleem zichtbaar wordt door het gedrag van het kind. Die verschijnselen van de onuitgesproken problemen binnen het gezin vertonen de acht kenmerken van parental alienation (zie verderop). Volgens Woodall zijn het de zichtbare verschijnselen van het geïnternaliseerde disfunctioneren van het gezin. Als een kind een ouder verstoot, maar deze verschijnselen niet heeft, is er volgens Woodall waarschijnlijk geen sprake van verstoting, maar wijst het kind terecht een ouder af.

Woodall noemt acht kenmerken van parental alienation:

1. afwijzings- of minachtingscampagne tegen de ouder waar het kind niet (dagelijks) verblijft;
2. zwakke of onzinnige redenen voor deze minachting;
3. het ontbreken van ambivalente gevoelens (de ene ouder is louter goed, de andere louter slecht);
4. een nageprate 'geheel eigen mening' van het kind;
5. reflexmatige steun aan de status-quo-ouder in het ouderconflict;
6. afwezigheid van schuldgevoelens;
7. letterlijk citeren van onbegrepen woorden;
8. uitbreiding van de vijandschap tot de familie van de gehate ouder.

Uit de onderbouwing Richtlijn NJI: Kelly en Johnston (2001) hebben de term geherformuleerd; zij noemden het 'Parental Alienation' (oudervervreemding; PA). Zij beschouwen het verschijnsel meer als een continuüm van zeer slechte tot zeer hechte ouder-kind relaties na scheiding en maken daarnaast het onderscheid tussen jeugdigen die ouders verstoten met een reden en jeugdigen die ouders verstoten zonder reden (de 'vervreemde' jeugdigen). In die laatste gevallen was de ouder-kind relatie aanvankelijk goed, maar gaandeweg wordt de jeugdige heel onredelijk en is soms zelfs bang voor deze ouder. Deze jeugdigen lijken te reageren op een complexe en voor hen beangstigende dynamiek binnen de ouderlijke scheiding, wat verergerd kan worden door hun eigen kwetsbaarheid (Bow et al., 2009).

Kelly en Johnston beschrijven 'Parental Alienation' als een multifactorieel model. Dat wil zeggen dat meerdere factoren vervreemding bij een kind van een ouder kunnen veroorzaken of in stand houden (zoals ernstige huwelijksconflicten, gedrag van beide ouders en het temperament van het kind). Intervenierende factoren, bijvoorbeeld de relatie met broertjes en zusjes, kunnen de reactie van het kind matigen of juist versterken.

Het kind is volgens Kelly en Johnston niet het probleem en heeft geen stoornis. Het kind reageert met zijn uitspraken en gedrag op een gepolariseerde en voor hem bedreigende opvoedingssituatie (binnen een scheidingscontext). Door dit gedrag als stoornis van het kind te definiëren (zoals bij PAS gebeurt) wordt de dynamiek tussen de ouders ontkend evenals de dynamiek binnen het kind zelf. Volgens Kelly en Johnston zal, denkend vanuit systeemtermen, de oplossing gezocht moeten worden in een gezins- en netwerkgerichte interventie.

Vanessa Maes (2019) levert een kritische beschouwing op de materie: de term 'ouderverstoting' in een situatie van een kind in een hoog conflictscheiding wordt steeds vaker gebruikt in de dagelijkse praktijk. Vaak wordt geijverd voor erkenning van ouderverstoting als psychologische kindermishandeling, en voor erkenning van het ouderverstotingssyndroom als mentale stoornis bij het kind, meestal na een scheiding. Spreken over 'het ouderverstotingssyndroom' dekt echter de lading niet, volgens Maes. Deze term herleidt namelijk een erg complex proces tussen ouders en hun kinderen tot een eenzijdige actie, namelijk een kind verstoot een ouder. In zijn gedrag toont het kind verbaal en non-verbaal afwijzing van één ouder. Onderliggend aan dit gedrag woedt echter een loyaliteitsconflict. Kinderen ervaren erg onaangename gevoelens door de strijd tussen ouders die ze liever 'kwijt willen'. Ze gaan op zoek naar strategieën om te overleven en innerlijk weer wat rust te vinden. Door deze éénzijdige actie als syndroom te beschrijven richt je de schijnwerpers op wat de ene ouder overkomt als gevolg van gedrag van een kind (onder invloed van de andere ouder). Er is één ouder die slachtoffer is, één ouder die bewust of onbewust manipuleert en het kind dat hierop reageert. Deze éénzijdige blik werkt volgens Maes polariserend en conflictverhogend. Er wordt één schuldige aangeduid (de verzorgende ouder), wat mede

impliceert dat één iemand behandeld of zelfs gestraft moet worden. De term '(ouder)verstoting' (dus zonder de toevoeging 'syndroom') impliceert een proces en vertrekt vanuit een relationeel gegeven, er treedt vervreemding op tussen een kind en één van zijn ouders. Vervreemding die soms leidt tot een breuk. Maar de vervreemding situeert zich ook in het kind dat vervreemdt van zichzelf, van zijn authentiek en aangeboren gevoel van liefde voor beide ouders. Ouders vervreemden van elkaar en verliezen omwille van het conflict uit het oog dat ze beiden bestaansrecht hebben in het leven van hun kind, omdat een kind geboren werd uit hen beiden. Ouders vervreemden van hun eigen waarden en normen in hun rol als opvoeder, raken verlamd door de heftige emoties die het kind toont, voelen zich machteloos. Een proces van vervreemding sluimert vaak al langer, soms zelfs al van voor de breuk tussen de ouders, en betreft zelden een statisch gegeven. Het is volgens Maes zoveel meer dan 'contactbreuk'.

Heleen Koppejan (psychologiepraktijk Hechtscheiden), geeft de voorkeur aan de term 'ouderonthechting': een proces van het verzwakken of verbreken van een voorheen gezonde hechtingsband van een kind met een ouder, of het niet toestaan door een ouder dat een kind een hechtingsband met de andere ouder ontwikkelt. Er wordt dan gesproken van coalitie-gedrag. Dit is gedrag waarmee een ouder een coalitie sluit met het kind en de andere ouder buitensluit. Koppejan benadrukt dat ouderonthechting als een proces gezien moet worden en niet als veroordeling of diagnose, noch van de 'coalitie-ouder' noch van het kind. Drie niveaus van ouderonthechting worden door Koppejan onderscheiden: licht, matig en ernstig. Over interventie bij ernstige ouderonthechting zegt Koppejan: "Van ernstige ouderonthechting spreken we als de emoties van de coalitie-ouder extreem zijn. De coalitie-ouder blijft sterk gekwetst of boos, in dit soort situaties komt het voor dat valse beschuldigingen van mishandeling, misbruik of verwaarlozing gedaan worden. De interventie zal er dan in eerste instantie op gericht moeten zijn om de coalitie-ouder het effect van het gedrag op het kind in te laten zien en deze ouder te helpen dat gedrag te veranderen. Het kind zal aansluitend geleerd moeten worden om weerstand te bieden aan dit gedrag van de coalitie-ouder. Indien de ouder niet kan of wil veranderen, groeit het kind op in een onveilige omgeving." Deze vorm van ouderonthechting noemt Koppejan een vorm van emotionele mishandeling van het kind. Indien, na alles geprobeerd te hebben, gekozen wordt om deze kinderen bij de coalitie-ouder te laten wonen, waarbij er (tijdelijk) geen contact is met de uitwonende ouder, is de kans groot dat zij volledig van de uitwonende ouder onthechten. Hiermee raakt het kind de liefde en zorg van die ouder kwijt en blijft het onrust voelen. Dit heeft ook negatieve lange-termijn gevolgen voor het kind zoals minder vertrouwen in zichzelf en anderen, meer gedrags- en psychosomatische problemen.

Erna Janssen (2018), (DeFamilieAcademie), spreekt over 'ouderverstotingsproblematiek'. Contactverlies tussen een ouder en kind kan het gevolg zijn van het beëindigen van de relatie tussen ouders. 'Van ouderverstotingsproblematiek is sprake als een kind het contact met een ouder waarmee het voorheen een goede relatie had, wil verbreken onder invloed van de omgeving, vaak na een scheiding. Het kind raakt in een loyaliteitsconflict en om de pijn hiervan te vermijden kiest het kind tégen de ene en vóór de andere ouder. Deze overlevingsstrategie staat een gezonde ontwikkeling van een kind in de weg. Soms manifesteert ouderverstoting zich pas jaren na de feitelijke scheiding.¹ Onder ouderverstotingsproblematiek valt alle contact tussen een ouder en een kind dat verloren gaat, onder invloed van de omgeving. Ook het kind dat door een jarenlange 'vechtscheiding' van beide ouders, uiteindelijk kiest voor de rust bij één ouder, is een kind dat gedwongen door deze omstandigheden kiest.

Janssen stelt dat van ouders verwacht mag worden dat ze de pedagogische vaardigheden bezitten om hun kind te leren omgaan met beide ouders, ook na een scheiding. Waar ouders deze vaardigheden niet bezitten, is het noodzaak hulp in te roepen. Van hulpverleners mag je verwachten dat ze beide ouders en het kind steunen en helpen om te leren gaan met het blijvende ouderschap na de scheiding. Want een kind is niet gediend bij het buitensluiten van één ouder. Een kind verdient hulp bij het leren omgaan met beide ouders, ook na een scheiding. Rouw, loyaliteiten en het bewust een relatie onderhouden met beide ouders zijn pittige thema's voor kinderen. Hulp en steun is hier op zijn plaats. Ook als een kind, op basis van feitelijke gebeurtenissen, uiteindelijk met één of beide ouders geen relatie meer wenst te onderhouden, verdient het kind steun om te bezien wanneer en hoe (wettelijke) omgang nog wel mogelijk is; het kind helpen realiseren dat de relatie met de ene ouder mag verschillen van de relatie met de andere ouder, passend bij het kind en bij de omstandigheden.

Richard Warshak schrijft in 2014 het artikel 'Social science and Parenting Plans for Young Children: A consensus report'. Dit artikel gaat niet direct over contactverlies met een ouder, maar over adviezen over omgangsregelingen van kinderen met hun vaders. Het is hier relevant omdat het relatief vaak vaders zijn met wie een kind in hoog-conflictscheidingen, het contact verliest. In dit artikel betoogt Warshak onder meer dat bij het adviseren over omgangsregelingen van kinderen met hun vader, er vaak ten onrechte van wordt uitgegaan dat de moeder de voornaamste of enige hechtingsfiguur is voor een kind, en dat met name jonge kinderen niet lang van hun moeder gescheiden kunnen zijn. Warshak betoogt echter (onderbouwd met onderzoeksresultaten) dat ook vaders belangrijke hechtingsfiguren (kunnen) zijn, en dat daarnaast (ook jonge) kinderen wel degelijk enige tijd gescheiden kunnen zijn van hun moeder (bijvoorbeeld ook als zij naar dagopvang gaan). Door de hierboven geschetste foutieve aannames zijn omgangsregelingen van (jonge) kinderen met hun vader over het algemeen te beperkt, zo betoogt Warshak. Dit kan eraan bijdragen dat het contact van kinderen met hun vader verzwakt of zelfs verbroken raakt. Warshak heeft een programma ontwikkeld met de naam Family Bridges (Canada en VS). Het is een privéworkshop die meerdere sessies gedurende vier opeenvolgende dagen omvat, bedoeld om kinderen te leren hoe ze meer evenwichtige, objectieve opvattingen over hun ouders kunnen hebben en ook om vaardigheden te ontwikkelen om hersenspoeling en druk van buitenaf te weerstaan. Het doel is om kinderen in staat te stellen zelfstandig hun eigen mening te vormen. Ouders krijgen ondertussen praktische hulpmiddelen die ze kunnen gebruiken om conflicten te verspreiden en relaties te beheren.

Dr. Craig Childress (2017) stelt dat ouders die verstoten, in het verleden te maken hebben gehad met traumatische verlatingen, hechtingsproblematiek en persoonlijkheidsproblematiek hebben ontwikkeld en zich hierdoor emotioneel aan het kind vast klampen. Childress gebruikt de termen Targeted Parent (TP) (vertaling: doelwitouder) en Rejected Parent (RP) (vertaling: afgewezen ouder) en Favored Parent (FP) (vertaling: begunstigde ouder) en Alienating Parent (AP) (vertaling: vervreemdende ouder), kortom ouderposities zijn te duiden als TP/RP en FP/AP. Childress stelt dat oppervlakkig gezien het lijkt alsof het kind bewust heeft gekozen voor de vervreemdende ouder (AP) maar bij grondige bestudering blijkt het kind geen keuze te hebben omdat het geen weerstand kan bieden aan onbewuste, impliciete signalen van AP die daarmee het kind opoffert aan eigen emotionele behoeften. Childress belicht het concept ouderverstoting vanuit een integratie van psychodynamisch-analytische concepten met een systeemvisie. Childress

ziet de relatie tussen het kind en de FP als een onveilige gehechtheidsrelatie. Er is sprake van rolomkering (zorgen voor de FP) en vorming van een abnormale coalitie (perverse triangulatie). De relatie met de afgewezen ouder (RP) ziet Childress als geblokkeerde hechting. Hij benadrukt dat een kind een ouder nooit echt kan afwijzen (gezien de evolutie). De woede en irritatie die een kind naar de andere ouder voelt, is een rouwreactie op het verlies van de andere ouder en het nemen van afstand is een poging deze rouw niet te voelen (vermijding). Childress vindt het essentieel dat instanties en hulpverleners geen genoegen nemen met een zogenaamd evenwichtige nieuwe opvoedingssituatie maar meer en kritisch moeten zoeken, niet alleen naar signalen die wijzen op oneigenlijke beïnvloeding van het kind maar zich ook openstellen voor wat de RP te bieden heeft aan het kind. Over de positie die hulpverleners moeten innemen zegt hij: "There are no sides, only the side of the child."

Erika Holtjer e.a. publiceerden in 2019 in het tijdschrift Relatierecht en praktijk het artikel 'Contactverlies met een ouder na scheiding, vanuit sociaalwetenschappelijk perspectief'. Zij kiezen voor de term 'ouderafwijzing' in die gevallen waarin het kind herhaaldelijk en expliciet aangeeft geen contact met een ouder te willen, er voor de scheiding een goede band tussen betreffende ouder en het kind was en er geen gronden aan te wijzen zijn voor contactverlies. Het artikel van Holtjer e.a. geeft een goed overzicht en vergelijking van de meest genoemde wetenschappers en onderzoeken. Het geeft daarbij een overzicht van verklaringen en onderstreept de noodzaak tot uitgebreid onderzoek naar de onderliggende systeemdynamieken en scheidingscontext. Het artikel wordt bij dit memo gevoegd.

Overwegingen en adviezen bij (dreigend) contactverlies

Over de terminologie

De RvdK kiest er op dit moment voor om de situatie van (dreigend) contactverlies tussen kind en ouder als zodanig te benoemen, te beschrijven en te analyseren en kiest ervoor om niet een term als ouderverstoting of oudervervreemding te gebruiken. Zo impliceert ouderverstoting, de meest gehoorde term, onterecht dat het kind enige schuld treft. Van belang vinden we om het proces te beschrijven van het verlies van contact tussen een kind en zijn ouder: welke factoren spelen hier een rol in en welke consequenties heeft dit op de korte en lange termijn voor het kind. En wat is er nodig om het proces te keren.

Door niet te kiezen voor de term ouderverstoting willen we geenszins de problematiek bagatelliseren. Contactverlies tussen een kind en zijn ouder bezien we als een grote zorg en een bedreiging voor de ontwikkeling van een kind.

Over zogenaamde 'rust'

Binnen de G&O zaken merken we regelmatig dat 'hoofdverzorgende' ouders en ook kinderen zelf aan de rechter of de RvdK vragen om 'rust' voor het kind en zeggen daarom geen omgang met de 'uitwonende' ouder te willen. De gedachte is dat als er (tijdelijk) geen omgang is, het kind geen last meer heeft van de ruzies tussen ouders. De RvdK is echter van mening dat dit (over het algemeen) geen oplossing is, omdat dit slechts een schijnbare rust is. Het kind blijft in deze situatie waarschijnlijk wel degelijk onrust voelen doordat het de andere ouder mist, zich schuldig voelt en/of met vragen rondloopt over de rol van zijn beide ouders. "Hoe moet het straks verder, wil mijn vader of moeder mij nog wel zien; als het thuis beter gaat, durf ik dan te zeggen dat ik weer contact wil?"

Zowel van ervaringsdeskundigen als hulpverlening weten we dat hoe meer tijd verstrijkt waarin er geen contact is tussen kind en ouder, hoe moeilijker het is om het contact te herstellen.

Over het tijdsaspect als risicofactor

Het verstrijken van tijd is voor het herstel van contact een grote risicofactor. Hoe langer er geen contact is, hoe meer de standpunten en 'waarheden' verharder, hoe moeilijker het is om de situatie te keren. Als er zonder aannemelijke reden geen contact is tussen kind en ouder, dan zien we dit als ontwikkelingsbedreigend, waarbij de tijdsfactor een grote rol speelt. Hiermee geldt in deze zaken tijd als risicofactor en dit speelt mee in de interne prioritering van de uitdeel van zaken. Daarnaast is het ook in de keten en op de beschermingstafels waar de RvdK deelneemt van belang om zaken tijdig op te schalen naar een raadsonderzoek wanneer (dreigend) contactverlies samengaat met onveiligheid in de opvoedingssituatie en uitblijven van (resultaten van) hulpverlening. Zeker wanneer niet duidelijk wordt wat er precies speelt.

Over samenwerken in de keten en samenwerken met het netwerk

Wenselijk is dat de RvdK de samenwerking met hulpverlening opzoekt, dat informatie gedeeld wordt en naast elkaar wordt gelegd. Dit kan een beter inzicht geven in de patronen die een rol spelen in de onveiligheid en in het (dreigend) contactverlies. Een gedeelde probleemanalyse gaat vooraf aan een gezamenlijke aanpak en helpt om handelingsverlegenheid te voorkomen en indien nodig, adequate hulpverlening te organiseren. Voor een ieder moet duidelijk zijn wie, waarmee bezig is en wie de regie heeft. Het organiseren van een onderzoeksberaad waarin naast hulpverlening ook ouders en eventueel het kind aanwezig kan zijn, kan een helpende manier zijn om informatie met elkaar te delen en te komen tot een gezamenlijke probleemanalyse en aanpak. Naast samenwerking met het netwerk, is afstemming met rechtbank en advocatuur helpend in het samen optrekken in het brede veld van zorg en recht.

Over feitenonderzoek

Bij feitenonderzoek gaat het om het zo volledig mogelijk reconstrueren van de feiten. Dit is nodig om te kunnen beoordelen wat er aan de hand is, wat er speelt. Hiermee wordt niet gedoeld op het strafrechtelijke begrip 'waarheidsvinding', het achterhalen van de waarheid is immers niet altijd mogelijk. Wel wordt er alles aan gedaan om de feiten te achterhalen wanneer de betreffende informatie van doorslaggevend belang is bij het nemen van ingrijpende beslissingen. Dit om te voorkomen dat verkeerde beslissingen worden genomen die verstrekken gevolgen kunnen hebben.

De RvdK zet zich zoveel als mogelijk in om het proces van contactverlies tussen kind en ouder te keren en om het contact van het kind met de 'andere' ouder zo mogelijk te behouden of te herstellen. We streven hierbij een systemische aanpak na in ons onderzoek naar verklarende en instandhoudende factoren. Van belang is om aandacht te besteden aan de voorgeschiedenis en een tijdlijn te maken van de gebeurtenissen in het gezin. Gebruik voor de schets van de voorgeschiedenis bij voorkeur neutrale bronnen zoals een beschikking in plaats van beroepschriften/verweerschriften van ouders of zittingsverslagen. Verslagen van instanties die toegevoegd zijn in de beroep- en verweerschriften kunnen helpend zijn om de tijdlijn aan te vullen. Zorg ervoor dat de tijdlijn zo feitelijk mogelijk is. Tevens is het van belang om het verhaal van ouders over ingrijpende gebeurtenissen een plek te geven in de tijdlijn (met bronvermelding) en/of

in de analyse van de dossiergegevens. Indien deze ingrijpende gebeurtenissen nog niet geverifieerd zijn, kan dit gedurende het onderzoek.

Van belang is om te onderzoeken of er gegronde redenen zijn voor het feit dat een kind geen contact wil met een ouder; om de dynamiek in de unieke situatie te beschrijven en te duiden in de driehoek ouder-ouder-kind om zodoende tot een advies aan de rechtbank te komen. Vermijd bij het beschrijven vakjargon of containerbegrippen en gebruik begrijpelijke taal. Hoe concreter hoe beter. Zijn er zorgen van een ouder over de andere ouder, dan onderzoeken we dit zo veel als mogelijk. Pas hierbij het principe van hoor en wederhoor toe. Check voor het onderzoek belangrijke feiten bij ouders. Bespreek met ouders de gebeurtenissen die zij als ingrijpend hebben ervaren en van belang bij hoe de scheiding en de zorgen zijn verlopen. Plan zo nodig, in het kader van hoor en wederhoor, een gesprek met ouders waarin je hen de gelegenheid geeft om te reageren op relevante informatie van de andere ouder, de kinderen en/of informanten.

Raadpleeg bronnen die de juiste feitelijke informatie kunnen aanleveren. Bij zorgen over veiligheid: vraag informatie op bij politie, en/of een uittreksel JDR. Bij zorgen over alcohol of drugsgebruik: vraag informatie bij bijvoorbeeld huisarts, politie of hulpverlening. Bij zorgen over opvoedhandelen: vraag informatie bij bijvoorbeeld school, hulpverlening. Vermeld bij diagnoses altijd door wie en wanneer deze zijn gesteld.

Maak gebruik van meerdere bronnen, ter vergelijking en/of bevestiging. Bedenk ook welk gewicht je kunt hangen aan de informatie van betreffende bron, met andere woorden vraag door waarop de informant zijn indrukken en conclusies baseert. Vraag context uit (hoe lang betrokken, hoe vaak betrokken, op welke wijze en bij welke gezinsleden). Heeft de informant voldoende zicht op iemand of op de situatie om tot die conclusie te komen? Betreft de waarneming of conclusie van de informant zijn professionele deskundigheid?

Informatiebronnen worden in de rapportage vermeld en informatie van informanten wordt altijd geaccordeerd. Maak onderscheid tussen feiten, visies van betrokkenen en interpretaties van de RvdK en maak dit onderscheid ook helder in het rapport. ⁸

Over ouders met psychische problematiek

Als er sprake is van (een vermoeden van) psychische problematiek kan overwogen worden om diagnostisch onderzoek uit te (laten) voeren.

Bezie de waarde van diagnostisch onderzoek altijd kritisch. Waarvoor heb je dit nodig? Indien nadere diagnostiek nodig lijkt, beschrijf dan met welk doel.

Voorkom dat je teveel focust op het ontbreken van een diagnose bij ouders als er zorgen zijn over hun psychisch functioneren. Observeer gedrag van ouders die de (on)veiligheid van een kind veroorzaakt of versterkt. Bevraag informanten naar concreet en objectief waarneembaar gedrag van ouders met betrekking tot het contactverlies. Niet altijd is een diagnose nodig om te kunnen adviseren of om tot handelen over te gaan. Wees bij de combinatie (dreigend) contactverlies, psychische problematiek bij ouders en zorgmijndend gedrag van de "hoofdverzorgende" ouder ten aanzien van de eigen problematiek of die van het kind, extra alert en overweeg of een (spoed) kinderbeschermingsmaatregel al dan niet gecombineerd met een uithuisplaatsing aan de orde is. Indien er naast (dreigend) contactverlies, ernstige zorgen zijn over de veiligheid van het kind, is het nog meer van belang om als instanties samen te werken en de informatie met elkaar te delen. Maak juist ook dan met elkaar expliciet wie de regie heeft.

---

⁸ Zie ook Kwaliteitskader RvdK

Diagnostiek is niet bedoeld als voorwaarde voor de advisering inzake contactbehoud of herstel. Mét de waarborg van voldoende veiligheid kan psychologisch onderzoek en/of behandeling gelijktijdig met contactherstel/behoud ingezet worden. (bron: adviesrapport expertteam ouderverstoting).

In raadsonderzoek gaat het vooral om het analyseren 'wat gebeurt hier? Waardoor kan dit? Wat zit er onder het gedrag dat een ouder laat zien? Is er onderliggend trauma of niet verwerkte rouw?'⁹ Is er bij een ouder een bepaalde diagnose gesteld, dan kun je deze wel in de rapportage benoemen waarbij het vooral van belang is te beschrijven wat de betekenis daarvan is voor de omgang met het kind.

Over trauma en hechting

Wanneer ouders, beiden of één van beide, zelf een onveilig model van gehechtheid hebben, is de kans groot dat hun kind zelf ook een onveilige gehechtheidsrelatie ontwikkelt. Voor een groot deel vindt de overdracht van gehechtheid van ouder(s) op een kind plaats door de mate waarin de ouder sensitief reageert op zijn kind. Het kan zijn dat de ouder zelf als kind problematisch gehecht was aan zijn ouders, en zodoende een basispatroon van wantrouwen en onzekerheid jegens anderen heeft ontwikkeld. Onbewust geeft de ouder dit door. En door een opeenstapeling van stressfactoren, bijvoorbeeld scheiding, conflict, alleenstaand ouderschap, financiële zorgen, zorgen over huisvesting, kunnen ouders soms (tijdelijk) onvoldoende in staat zijn om sensitief op hun kind te reageren.

Een kind kan met beide ouders een verschillende gehechtheidsrelaties hebben. Van belang is om enig zicht te krijgen op de gehechtheidsrelatie tussen ouder en kind die er ook voor scheiding was. Is de band met de verzorgende ouder symbiotisch van aard? Hoe is hechting met de "uitwonende" ouder? Dit kan een oorzakelijk of versterkend effect hebben in het contactverlies.

Onder een 'complex trauma' verstaan we het ervaren van meervoudige, chronische en aanhoudende traumatische gebeurtenissen die nadelig zijn voor de ontwikkeling van een kind, zoals verwaarlozing, misbruik of mishandeling. Trauma's bij een kind gaan vaak samen met een problematische gehechtheidsrelatie, waarbij niet altijd duidelijk vast te stellen is wat oorzaak en wat gevolg is. Wanneer een kind traumatische gebeurtenissen meegemaakt heeft, en de ouder reageert daar niet sensitief op, dan kunnen de stressklachten bij het kind verergeren. Als de ouder bijvoorbeeld boos wordt, of zich terugtrekt vanwege depressieve gevoelens, dan is de ouderfiguur zelf een bron van angst voor de jeugdige in plaats van dat hij veiligheid biedt. Dergelijke verwarrende ervaringen kunnen leiden tot een gedesorganiseerde gehechtheidsrelatie. Het is voor herstel van contact van belang om goed zicht te krijgen op wat het kind mogelijk aan traumatische ervaringen met de ouder heeft meegemaakt en als het ware je 'trauma-bril' op te zetten. Daarmee observeer je gedrag en gevoelens van het getraumatiseerde kind en interpreteert ze vanuit kennis over wat trauma met een kind kan doen. Dit is van belang bij het (opnieuw) vormgeven van contact tussen het kind en een ouder.

Over wijziging hoofdverblijf of uithuisplaatsing

Maatregelen als uithuisplaatsing, wijziging hoofdverblijf of wijziging gezamenlijk naar eenhoofdig gezag, ziet de RvdK als uitersten. Een dergelijk advies vraagt om een zorgvuldige belangenafweging in multidisciplinair overleg (MDO); welke situatie is het minst schadelijk voor de ontwikkeling van dit kind? Een algemene richtlijn is hiervoor niet te geven; belangrijke overweging hierbij is wel wie

---

⁹ Zie de leeromgeving RvdK over trauma en hechting, scheidingstrauma.

van beide ouders het beste in staat is het contact van het kind met de andere ouder te ondersteunen.

Over zorgregelingen en jonge kinderen

Bij het adviseren van zorgregelingen voor jonge kinderen, adviseert de RvdK om goed te kijken naar en rekening te houden met de hechtingsrelatie die een kind, ook een jong kind, met zijn beide ouders heeft (of heeft gehad) en dit aspect nadrukkelijk mee te wegen. Zie ook paragraaf 3.2 Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen.

Over pubers en adolescenten

Wat te doen bij jongeren in de puberleeftijd/adolescentie die aangeven pertinent geen contact te willen met een van de ouders? Dwingen, niet dwingen? Hoe gaat de hulpverlening hiermee om? Bijvoorbeeld het Centrum voor Relationele Therapie in Amsterdam (GGZ) zegt ook bij adolescenten te proberen contact te behouden of te herstellen.

De visie van de RvdK is: zoek in gesprek altijd naar wat wél kan. Niet het lijntje doorknippen. Zorg voor behoud (eventueel tijdelijk) van het contact door middel van een kaartje sturen, berichtje of mail. Kijk of hulpverlening of netwerk hierbij kan helpen. Noem de informatieplicht van de verzorgende ouder naar de andere ouder.

Over het ‘bewijzen’ van ouderverstoting en de MASIC

Ouders die het contact met hun kind (dreigen te) verliezen, dringen er soms op aan om te bewijzen dat er sprake is van ouderverstoting. De MASIC¹⁰ wordt dan wel als hét middel aangedragen.

Vanuit de RvdK menen we hierover het volgende:

Ten eerste: er bestaat geen (bijvoorbeeld DSM 5) classificatie of diagnose van het begrip ‘ouderverstoting’ (of verwante termen) en er is geen wetenschappelijke consensus over welk gedrag van een ouder precies wel of niet betekent dat deze ouder (en/of het kind) de andere ouder ‘verstoot’. ‘Ouderverstoting’ is daarom moeilijk te ‘bewijzen’. Signalen van gedrag van ouders dat contactverlies van het kind met de andere ouder in de hand kan werken (h)erkennen we echter wel. Zoals eerder door ons betoogd zien wij geen meerwaarde van het ‘bewijzen’ op zichzelf; effectiever is om het gedrag van beide ouders en de effecten hiervan, te beschrijven. Wanneer uit het onderzoek naar voren komt dat een ouder een kind zonder gegronde redenen opzettelijk weghoudt bij de andere ouder, kan de RvdK hier wel een conclusie aan verbinden. Belangrijk is om deze conclusie feitelijk onderbouwd, objectief en respectvol te formuleren.

Ten tweede: de MASIC is een screeningsmethode waarbij middels het afnemen van een (semi-) gestructureerde vragenlijst met elk van de ouders apart, zicht wordt verkregen op mogelijk partnergeweld, tijdens de relatie én na de scheiding. Het doel is een inschatting te kunnen maken van de (on)veiligheid van de situatie voor het kind en advies te geven over de wenselijkheid en haalbaarheid van mediation of gezamenlijke begeleiding. De MASIC stelt geen ouderverstoting vast.

In een paar regio’s is de MASIC beproefd in zaken met signalen van partnergeweld/huiselijk geweld. Een aantal collega’s is getraind om de vragenlijst te gebruiken en te duiden. Over de meerwaarde van gebruik in het raadsonderzoek zijn de ervaringen en meningen tot nu toe verdeeld. Van ‘zeer helpend bij de probleemanalyse van het gezinssysteem’ tot aan ‘geen toegevoegde waarde, beter is de MASIC te gebruiken door het voorveld, zo vroeg mogelijk

---

¹⁰ . MASIC (Mediator’s Assessment of Safety Issues and Concerns).

wanneer een gezin in beeld komt'. Dit laatste is onder de aandacht gebracht van het programma Scheiden zonder Schade, in het kader van 'zo vroeg mogelijk de juiste analyse'. Kortom over het al dan niet, en zo ja hoe, gebruiken van de MASIC in scheidingszaken bij de RvdK is nog geen beslissing genomen.

NB: Door de RvdK worden vaak (wel) andere middelen ingezet om meer zicht te krijgen op (ex-) partnergeweld, zoals bijvoorbeeld het inwinnen van politie-informatie.

Literatuurlijst

Databank van de NJI (2020); dossier *Scheiding*.

Richtlijn Scheiding en Problemen van Jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming.
Herziene versie 2020 (4^e druk) op basis van de 3^e herziene druk 2017.

Richtlijn Problematische gehechtheid voor jeugdhulp en jeugdbescherming.
Herziene versie 2020 (5^e druk) op basis van de 4^e herziene druk 2017.

Holtjer, H., Olie-Hallems, R.R.J.A. & Hendriks, J.A.M. Tijdschrift Relatierecht en praktijk nr 8 (december 2019). *Contactverlies met een ouder na scheiding, vanuit sociaalwetenschappelijk perspectief*.

Childress, C.A. (2017). *The Attachment-Related Pathology of "Parental Alienation"*.
<https://drcachildress.org>

Woodall, K. (2007). *The Guide for Separated Parents*.

Woodall, K. & Woodall, N. (2016). *Understanding Parental Alienation*.

Heleen Koppejan. hechtscheiden.com

Warshak, R.A. (2014). *Social science and Parenting Plans for Young Children: A consensus report*.
Warshak (2010). *Divorce Poison*.

Erna Janssen. defamilieacademie.nl

Maes, V. Weekendbijlage De Morgen (Zeno) (22 juni 2019). *Waarom elke oproep voor meer hulp aan ouders in hoogconflict en situaties van vervreemding gesteund moet worden, maar wij weigeren om te spreken van het ouderverstotingssyndroom!*

L. Cottyn. Systeemtherapeutisch bulletin 27 (mei-augustus 2009). *Conflicten tussen ouders na scheiding*.

Ministerie van Justitie en Veiligheid (januari 2021). *Adviesrapport expertteam ouderverstoting/complexe omgangsproblematiek*.

Mr. C.E. Dettmeijer-Vermeulen (oktober 2021). *Onmacht – Een onderzoek naar een calamiteit in Amsterdam waarbij een veertienjarig meisje door haar vader is doodgeschoten*.

Uit : Richtlijn NJI Scheiding en problemen van jeugdigen maart 2020 blz. 27

Jeugdigen die een van de ouders niet meer (willen) zien

Conflicten tussen de ouders kunnen zo heftig en chronisch zijn –of jeugdigen kunnen op andere wijze zoveel last van de situatie rondom de scheiding hebben– dat er voor een jeugdige niets anders op zit dan partij te kiezen. Uiteindelijk kan de jeugdige dan zeggen: ‘Ik wil mijn vader/moeder nooit meer zien.’ Jeugdigen kunnen zowel valide als niet valide redenen hebben om een ouder niet meer te willen zien na de scheiding. Zeer valide redenen zijn bijvoorbeeld gevallen waarbij sprake was van mishandeling, misbruik of verwaarlozing. Soms lijken deze valide redenen echter afwezig te zijn en spelen een of beide ouders of de omgeving een rol in de contactweigering van de jeugdige met de andere ouder. Naar deze situatie wordt verwezen met termen als ouderafwijzing, ouderonthechting, ouderverstoting of oudervervreemding (PAS, oftewel het Parental Alienation Syndrome), of PA – (Parental Alienation). Vanuit de wetenschap is er nog onvoldoende consensus over het gebruik van deze termen.

Wetenschappers en professionals zijn het ook niet eens over de inhoud van het verschijnsel. Terughoudendheid om tot duidelijke afspraken te komen, hangt mogelijk samen met de complexiteit van situaties waarin een jeugdige een van de ouders niet meer wil zien. Maes (2019) pleit ervoor om contactbreuk bij complexe scheiding vanuit een systemisch perspectief te benaderen: elk gezinslid heeft een rol in het geheel.

Naast kritiek op het verschijnsel is er ook kritiek op het tot nu toe uitgevoerde onderzoek naar oudervervreemding (o.a. veelal afkomstig van zogenaamde ‘gemakssteekproeven’, gebaseerd op retrospectieve rapporten van een ouder en/of volwassen kinderen, vaak zonder vergelijkingsgroepen). Maar ook op het gebruik van de verschillende termen door professionals. Onderzoekers en wetenschappers wijzen op het risico om gevallen van huiselijk geweld, kindermishandeling en andere onveilige en schadelijke situaties over het hoofd te zien wanneer te zwaar geleund wordt op de diagnose ‘oudervervreemding’.

In plaats van de sterke polemiek die zowel in Nederland als ook internationaal is ontstaan, zou een meer genuanceerde discussie moeten worden gevoerd, waarin erkend wordt dat de problematiek complex is en dat meerdere factoren een rol spelen. Er is onderzoek nodig naar wat we eronder zouden moeten verstaan, hoe we dit kunnen vaststellen, wat oorzaken en gevolgen op de lange termijn zijn en wat een effectieve aanpak kan zijn.

Er zijn op dit moment nog geen interventies bij ‘oudervervreemding’ bekend die zowel theoretisch zijn onderbouwd en waarover wetenschappelijke en klinische consensus is, als waarvan empirische evidentie beschikbaar is. Een systemische benadering, waarbij zowel beide ouders als de jeugdige worden gehoord en ondersteund, kan in veel gevallen het meest passend zijn.

In de praktijk blijkt regelmatig dat jeugdigen een van hun ouders niet meer willen zien. Voorbeelden van vragen om erachter te komen of dit speelt zijn: ‘Spreekt de jeugdige alleen maar zeer negatief over de uitwonende ouder?’; ‘Zegt de jeugdige dat hij helemaal zelf de uitwonende ouder afwijst?’ en ‘Was de band met de uitwonende ouder vóór de scheiding goed?’. Huff en collega’s (2017) hebben een instrument ontwikkeld om contactweigering te meten: the Contact

Refusal Scale. Ook in Nederland zijn enkele vragenlijsten in omloop, maar er is nog geen kennis over de validiteit en betrouwbaarheid hiervan. Het is overigens mogelijk dat beide ouders zich afwijzend opstellen jegens de andere ouder, maar het is ook mogelijk dat één ouder dat doet. Ten slotte kan de reactie van de jeugdige ook voortkomen uit voortdurende ouderlijke conflicten, mogelijk gepaard gaand met loyaliteitsproblematiek. De jeugdige zoekt door de afwijzing van één of beide ouder(s) een uitweg om aan de vijandige sfeer te ontkomen.

Kortom, het is moeilijk om exact aan te geven hoe vaak problemen bij kinderen en jongeren rond de scheiding 'ernstig' genoemd moeten worden. Ongeveer zeventigduizend thuiswonende jeugdigen per jaar krijgen met de scheiding van hun ouders te maken. Naar schatting hebben ongeveer twintigduizend van hen min of meer ernstige problemen. Ongeveer zeventigduizend jeugdigen lijden onder het feit dat zij een van beide ouders niet meer zien, oudere jeugdigen iets vaker dan jongere. Jeugdigen met zeer ernstige problemen hebben vaak ouders die terecht zijn gekomen in het juridische circuit. Het is gebleken dat er onder probleemjongeren en grote zorggebruikers relatief veel jeugdigen voorkomen die een scheiding hebben meegemaakt.